

Paweł Letko

Polska Partia Socjalistyczna w powiecie kętrzyńskim, cz. I

Echa Przeszłości 8, 171-191

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Letko

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

POLSKA PARTIA SOCJALISTYCZNA W POWIECIE KĘTRZYŃSKIM – CZ. I*

Materiały archiwalne dotyczące działalności Polskiej Partii Socjalistycznej w Kętrzynie i powiecie kętrzyńskim¹ są niekompletne. Dysponujemy przede wszystkim dokumentami wytworzonymi w Powiatowym i Miejskim Komitecie PPS (protokoły z zebrań, posiedzeń, wieców oraz okresowe sprawozdania i raporty z działalności). Pomocne są także dokumenty Komitetu Porozumiewawczego i Komitetu Międzypartyjnego – ciał, które miały być płaszczyzną porozumienia między istniejącymi partiami i stronnictwami politycznymi. Część informacji pochodzi z materiałów z Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa i Komitetu Powiatowego Polskiej Partii Robotniczej – dzięki nim możemy spojrzeć na działalność socjalistów niejako „z drugiej strony”, od razu dodajmy, że nie jest to spojrzenie życzliwe.

Celem niniejszego szkicu jest prezentacja zawartości wymienionych archiwaliów pod kątem ich przydatności do opracowania dziejów kętrzyńskiej PPS.

Komórka organizacyjna PPS w Kętrzynie powstała na początku czerwca 1945 r. Początkowo była bardzo nieliczna – w jej skład wchodził Jan Downar – starosta powiatu, Leokadia Anc, Roman Michałowski², Józef Wardecki i Borys Szwarc – zastępca Pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów Jana Nawrota. Od czerwca 1945 r., wraz z Nawrotem, przejmowali od władz sowieckich przedsiębiorstwa na terenie powiatu kętrzyńskiego. W skład tymczasowego Komitetu weszli Michałowski (przewodniczący), Szwarc (sekretarz) i Wardecki (skarbnik). Komitet w tym składzie działał do

* Część I, obejmująca okres od czerwca 1945 do czerwca 1947 r.

¹ W tekście będę używać nazw Kętrzyn i powiat kętrzyński, mimo że zostały one wprowadzone dopiero 7 maja 1946 r., do tego momentu obowiązywała spolszczona niemiecka nazwa miasta i powiatu Rastembork.

² Referent aprowizacji i handlu przy Starostwie Powiatowym.

I Walnego Zebrania, które odbyło się 26 sierpnia 1945 r., wtedy to dokooptowano doń Jana Downara i Aleksandra Zasłonę. Poważniejsze zmiany zaszły podczas II Walnego Zebrania, które miało miejsce 19 września. Wówczas przewodniczącym PK PPS wybrano Mariana Dmochowskiego, wiceprzewodniczącym został Jan Eftymowicz, skarbnikiem Marian Zawadzki, członkami Michałowski, Józef Borkowski i Zacheusz Nowowiejski. Jediną osobą, która utrzymała poprzednie stanowisko był Szwarz³.

Z czasem struktura organizacyjna PPS w powiecie rozrastała się. 17 lutego 1946 r. ukonstytuował się Komitet Miejski w Kętrzynie w składzie: przewodniczący Kosowski, wiceprzewodniczący Wincenty Autowicz, sekretarz Urbanowski, jego zastępca Wrzosek, referent związków zawodowych Stefan Wasiewicz, referent świetlicowy Mieczysława Zawadzka i Nowowiejski⁴. Dwaj z nich – Urbanowski i Wrzosek nie angażowali się w prace Komitetu i dlatego też tylko półtora miesiąca sprawowali swoje stanowiska. 24 marca zostali usunięci, a w ich miejsce wybrano Jerzego Kowalskiego i Michała Lingo⁵.

Zadaniem priorytetowym było pozyskiwanie nowych członków i zdobywanie poparcia wśród mieszkańców powiatu. Z tego względu Komitet Miejski uznał, że niezbędne jest częstsze organizowanie zebrań, urządzenie wieczorów rozrywkowych i dyskusyjnych czy wieców, i to nie tylko dla członków partii, lecz i jej sympatyków. Drogą do umocnienia wpływów miała być ścisła współpraca i wspieranie związków zawodowych. Działacze PPS chcieli zorganizować przynajmniej jeden związek zawodowy ściśle związany z socjalistami – wskazano na Związek Zawodowy Pracowników Użyteczności Publicznej, co może sugerować w jakim środowisku wówczas PPS miała największe wpływy⁶. W połowie 1946 r. w powiecie funkcjonowało już 6 związków zawodowych. Członkowie PPS w Kętrzynie starali się je zdominować, bo jak mówił Wasiewicz: *aby trafić do każdej gromady musimy oprzeć się na Związkach Zawodowych. Gdy opanujemy związki będziemy mogli robotę ruszyć. Partia przez Zw. Zaw. uzyskuje całe masy członków*⁷. W ocenie PK PPS zadanie to zostało zrealizowane – rok później wpływy socjalistów przeważały we wszyst-

³ *Sprawozdanie na Powiatowy Zjazd Delegatów z działalności Komitetu Powiatowego PPS w Kętrzynie od chwili założenie w czerwcu 1945 r. do dnia 30.VI.1947 r.*, APO 1102/1, k. 8; *Sprawozdanie Wojewódzkiego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej do dnia 30.09.b.r. [1945]*, APO 1094/9, k. 11.

⁴ *Protokół z zebrania Komitetu Powiatowego PPS w Rastemborku z dnia 17.II.1946 r.*, APO 1102/1, k. 23; *Protokół I z pierwszego zebrania Miejskiego Komitetu PPS w Rastemborku z 17.II.1946 r.*, APO 1102/2, k. 1.

⁵ *Protokół z zebrania Komitetu Powiatowego PPS w Rastemborku z dnia 17.II.1946...*, k. 23; *Protokół z ogólnego zebrania członków i sympatyków PPS w Rastemborku, odbytego w dniu 24.3.1946*, APO 1102/2, k. 6.

⁶ *Protokół II z drugiego zebrania Zarządu Komitetu Miejskiego PPS w Rastemborku z 20.II.1946 r.*, APO 1102/2, k. 2.

⁷ *Protokół z odprawy Przewodniczących i Sekretarzy Powiatowych Komitetów PPS odbytej w dniu 5 maja 1946 r.*, APO 1094/11, k. 13.

kich związkach zawodowych, oprócz Związku Zawodowego Pracowników Budowlanych⁸.

W 1946 roku socjaliści kontrolowali wiele z ważnych stanowisk w powiecie – członkami PPS byli starosta Stefan Nawrocki, a także burmistrz i wiceburmistrz Kętrzyna: Kazimierz Stypa i Antoni Urbanowicz⁹.

Celem działań partii było zdobycie jak największej reprezentacji w Radach Narodowych. Już w lutym wyłoniono kandydatów do WRN: Dmochowskiego, Eftymowicza, Szwarca i Zasłonę¹⁰. Gdy wiosną 1946 roku formowała się Miejska Rada Narodowa, socjaliści także przystąpili do walki o mandaty.

Gdy było już wiadomo, że 9 mandatów zostanie przeznaczonych dla partii politycznych MK PPS wytypował aż 4 kandydatów: Autowicza, Borkowskiego, Eftymowicza i Szwarca¹¹. Sprawa podziału mandatów stała się źródłem konfliktu w kwietniu 1946 r. 14 kwietnia odbyło się zebranie międzypartyjne z udziałem przedstawicieli PPR, PPS, PSL i SL, podczas którego miał się dokonać rozdział mandatów (w międzyczasie ich liczba wzrosła do 11). W trakcie zebrania zostały przedstawione dwie propozycje: Adam Ekert z PPR zaproponował, by po 4 mandaty przypadły PPR i PPS, 2 dla SL i 1 dla PSL. Propozycja Zalewskiego z PSL wprawdzie nie uszczuplała stanu posiadania PPS, ale proponowała po 3 mandaty dla PSL i PPR i tylko jeden dla SL. Jak było do przewidzenia, przegłosowano propozycję Ekerta. PSL na znak protestu nie wzięło udziału w głosowaniu. Ekert tak uzasadniał swój projekt: *podział musi być taki, że partie, które mają kilkadziesiąt lat walki o prawdziwą demokrację, te powinny otrzymać większą ilość mandatów. Z tego względu nie byłoby słusznym podzielenie mandatów w jednakowej ilości, nie zwracając uwagi na wkład pracy poszczególnego stronnictwa*¹².

Przywódcy PPS w powiecie właściwie orientowali się w obowiązującej „geografii politycznej” i w większości nie mieli wątpliwości, z kim im bardziej po drodze. Słowa Szwarca z maja 1946 roku nie pozostawiają wątpliwości: *Wiemy doskonale jak postępować, wiemy z kim przeciw komu. Zgnietliśmy zupełnie PSL. Mikołajczyk jest modny, to groźne nie jest*¹³.

Polska Partia Socjalistyczna starała się też zdobyć jak największe wpływy w Powiatowej Radzie Narodowej, której pierwsze, organizacyjne posiedzenie odbyło się 24 maja 1946 roku. Socjaliści otrzymali stanowisko wice-

⁸ *Sprawozdanie miesięczne Komitetu Powiatowego [PPS] w Kętrzynie [za miesiąc kwiecień 1947 r.]*, APO 1102/1, k. 145.

⁹ *Pismo KP PPR w Kętrzynie do KW PPR w Olsztynie z 29.X.1946 r.*, APO 1981/7, k. 9.

¹⁰ *Protokół z zebrania Komitetu Powiatowego PPS w Rastemborku z dnia 17.II.1946 r. ...*, k. 23.

¹¹ *Protokół z posiedzenia Komitetu Miejskiego PPS w Rastemborku odbytego dnia 8-go III 1946 r.*, APO 1102/2, k. 5.

¹² *Protokół z zebrania międzypartyjnego w dniu 14.4.46 r. w związku z rozdziałem mandatów do Miejskiej Rady Narodowej*, APO 2502/1, k. 1.

¹³ *Protokół z odprawy Przewodniczących...*, k. 13.

przewodniczącego (Wasiewicz), zaś przewodniczącym wybrano Wacława Kęsickiego z PPR¹⁴.

W sierpniu 1946 r. w PRN na 37 radnych 10 wywodziło się z PPS, w MRN stosunek był jeszcze bardziej korzystny – 10 członków na 24 było socjalistami. Duże wpływy widoczne były także na terenie poszczególnych zakładów – w radzie zakładowej ZEOM połowę (3) stanowili socjaliści, na terenie cukrowni aż 7 na 9, natomiast w drożdżowni wszyscy (3)¹⁵.

Podzielono także stanowiska w Gminnych Radach Narodowych. Na Konferencji Międzypartyjnej w lutym 1947 r. ustalono klucz, wg którego na 12 Rad po 5 stanowisk przewodniczącego miały otrzymać PPS i PPR, a 2 SL. Członkowie PPS starali się zmniejszyć wpływy PPR „w terenie”, dochodziło nawet do sporadycznej współpracy z SL, której celem miała być zmiana uchwał podjętych na zebraniach Komitetów Międzypartyjnych. Wywołało to zaniepokojenie szefa PUBP w Kętrzynie Zygmunta Królikowskiego, który w raporcie z lutego 1947 r. oskarżał PPS, że stara się ona wszelkimi środkami utrudniać PPR typowanie kandydatów do instytucji i urzędów¹⁶. W marcu 1947 roku w radach gminnych zasiadało po 42 członków PPS i PPR¹⁷.

Członkowie PPS starali się aktywnie uczestniczyć w życiu powiatu. Bednarczyk został delegowany do Komisji Osiedleńczej, a Zdzisław Nykiel wszedł w skład Komisji Ochrony Mienia Poniemieckiego¹⁸. Podejmowano też różnorodne inicjatywy o charakterze społecznym – założono świetlicę i bibliotekę, gdzie gromadzono książki dla członków i sympatyków partii, organizowano kursy, np. buchalteryjny, imprezy rozrywkowe i zebrania dyskusyjne. Termin otwarcia świetlicy był kilkakrotnie odkładany, ponieważ nie udało się na czas wyremontować lokalu, w końcu MK PPS zwrócił się z prośbą o przydział Niemców do tych prac¹⁹. PPS angażowała się także w obchody rocznic i innych uroczystości, np. „Święta Poległych” w dniu 1 listopada 1945 r. Dzień wcześniej odbyło się zebranie międzypartyjne, podczas którego ustalono plan uroczystości. Rozpoczęły się one o godzinie 18.00, kiedy to spod Starostwa wyruszył pochód, na czele którego znajdowali się przedstawiciele

¹⁴ *Protokół nr 2 z posiedzenia Powiatowej Rady Narodowej w Kętrzynie w dn. 15.VI.46 r.*, APO 2502/3, k. 1.

¹⁵ *Sprawozdanie z działalności od 1.III do 15.VIII [1946] MK w Kętrzynie*, APO 1102/1, k. 84.

¹⁶ *Protokół z posiedzenia Komitetu Międzypartyjnego z dnia 13.II.1947 rok.*, APO 1081/4, k. 43-44; *Sprawozdanie z działalności Komitetu [Powiatowego PPS w Kętrzynie] za miesiąc luty 1947 r.*, APO 1102/1, k. 140; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.I.1947 r. do dnia 28.II.1947 r. szefa PUBP w Kętrzynie Zygmunta Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 31.

¹⁷ *Doniesienie agenturalne z 27.III.1947 r. („Longin”)*, IPN Bi 084/283, k. 69.

¹⁸ *Protokół nr 3 z zebrania Kom. Miejsk. PPS w Kętrzynie odbytego dnia 31.VII.1946 r.*, APO 1102/2, k. 24.

¹⁹ *Protokół nr 2 z posiedzenia Komitetu Miejskiego PPS w Kętrzynie z dn. 17.VII.1946 r.*, APO 1102/2, k. 19; *Protokół nr 4 z zebrania Miejskiego Komitetu PPS w Kętrzynie odbytego w dniu 14.VIII.46 r.*, APO 1102/2, k. 26; *Sprawozdanie z sytuacji politycznej pow. Kętrzyn za okres od dnia 4.II.1947 r. do dn. 4.III.1947 r. Komendanta Powiatowego MO por. Władysława Gیزی*, IPN Bi 120/187, k. 3; *Protokół z Walnego Zebrania członków PPS w Kętrzynie odbytego w dniu 30.VIII.1947 r.*, APO 1102/1, k. 31.

Armii Czerwonej i Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa, dalej poczty sztandarowe PPR i PPS, wieńce, orkiestra sowiecka, oddział Milicji Obywatelskiej, drużyna harcerska i ludność cywilna. Podczas uroczystości składania wieńców przemawiali m.in. Downar i Dmochowski²⁰.

Na początku listopada 1945 r. PPR i PPS przeprowadziły akcję zbierania pieniędzy dla rannych żołnierzy Armii Czerwonej (nota bene najwięcej ofiarowali kupcy – 3530 zł, resztę uzyskano z magistratu – 160, PUBP – 520 i starostwa – 425). 7 listopada delegacja złożona z 4 przedstawicieli PPS i 4 PPR rozdała paczki wśród żołnierzy przebywających w kętrzyńskim szpitalu²¹.

W listopadzie odbyły się też uroczystości z okazji 28. rocznicy Rewolucji Październikowej. Przedstawiciele PPR starali się, aby uroczystość miała jak największy oddźwięk w społeczeństwie. Komendant miasta płk Chochłów udostępnił salę kinową i film oraz orkiestrę. Akademia, którą zresztą rozpoczęto po projekcji amerykańskiego filmu „Huragan”, nie przyciągnęła zbyt wielu osób. Co więcej, została zignorowana także przez działaczy PPS – nieobecny był nawet starosta Downar (i także wicestarosta Jerzy Owierczuk z PPR), PPS nie wystawiła sztandaru. Nastrój obecnych poprawił się w momencie, gdy poinformowano, że po akademii będzie bezpłatna potańcówka...²² (na marginesie można dodać, że tego typu imprezy nie zawsze były wówczas bezpieczne, np. 3 lutego 1946 r. zabawa zakończyła się bójką i strzelaniną między Polakami a żołnierzami radzieckimi, w wyniku czego 2 osoby zginęły – w tym pracownik PUBP – a kilka zostało ciężko rannych²³).

Jednak w dokumentach możemy znaleźć utyskiwania na zbyt małe zaangażowanie i aktywność członków PPS na terenie powiatu. Najbardziej narzekano na niską frekwencję na zebraniach partyjnych i wieczorach świetlicowych. W efekcie w lutym 1946 r. na wniosek Szwarca zaaprobowano zasadę, że członek PPS, który opuści dwa kolejne zebrania, zostanie usunięty z partii²⁴. Mimo że przyjęta jednomyślnie, raczej nie była egzekwowana – frekwencja poprawiła się nieznacznie.

Oczywiście, powiatowe i miejskie struktury PPS w Kętrzynie angażowały się także w wydarzenia o zasięgu krajowym. Początek roku 1946 przebie-

²⁰ *Sprawozdanie z obchodu Święta Poległych dnia 1 listopada 45 r. w Rastemborku*, APO 1081/4, k. 13; 1081/24, k. 1–2.

²¹ *Uroczystość wręczenia paczek rannym żołnierzom sowieckim w dniu 7 listopada 45 r.*, APO 1081/24, k. 3.

²² *Protokół z zebrania międzypartyjnego dn. 2.XI.45 r. w Rastemborku*, APO 1081/4, k. 32–34; *Protokół z zebrania międzypartyjnego dn. 5.XI.45 r. w Rastemborku*, APO 1081/4, k. 35; *Sprawozdanie z uroczystej akademii poświęconej 28 rocznicy rewolucji listopadowej w dniu 8.XI.45 r. w Rastemborku*, APO 1081/4, k. 15; APO 1081/24, k. 4.

²³ *Zarządzenie Kierownika Starostwa Powiatowego w Rastemborku Stanisława Fryza z 8 lutego 1946 r.*, APO 1081/7, k. 1; *Sprawozdanie St. ref. WB PUBP Rastemborku Izzydora Ordy do Kier. WB WUBP w Olsztynie za okres od dn. 27. I do 6.II.1946*, IPN Bi 084/381/1, k. 10.

²⁴ *Protokół z zebrania Komitetu Powiatowego PPS w Rastemborku z dnia 10.II.1946 r.*, APO 1102/1, k. 12.

gał pod znakiem przygotowań do wyborów parlamentarnych. Na spotkaniach PPS trwała ożywiona dyskusja nad taktyką wyborczą. Podczas zebrania PK PPS 10 lutego 1946 r. zdaniem zebranych partia powinna iść do wyborów, albo samodzielnie, albo z blokiem wszystkich Stronnictw Demokratycznych. *Blokowanie się z jedną tylko partią polityczną byłoby niekorzystnym dla nas, gdyż, zdaniem zebranych, posiadamy oprócz członków, wielu sympatyków – którzy nie oddadzą głosów na dobro nasze jeśli iść będziemy z jedną tylko partią*²⁵. Siedem dni później, także na zebraniu PK PPS, padło stwierdzenie, że PPS jest na tyle silne, by iść samodzielnie do wyborów – wywołało to wśród zebranych burzliwe oklaski²⁶. Jak widać, socjaliści nie palili się do bliskiej współpracy z „bratnią partią”.

Jak wynika z informacji z lutego, konflikty z członkami PPR nie były czymś wyjątkowym. Przykładem może być choćby sprawa „problematycznej sprawiedliwości” przy rozdziale darów UNRRA, którą Szwarc zobowiązał się poruszyć na posiedzeniu Komisji Porozumiewawczej²⁷. Nawet w sprawach jak najbardziej prozaicznych, np. organizacja wspólnego wiecu, czasami trudno było dojść do porozumienia²⁸.

Sytuacja nie zmieniła się pod koniec roku. Na zebraniu Miejskiego Komitetu PPS w sierpniu omawiano sprawę działalności PPR w Kętrzynie. Stwierdzono, że dąży ona do podporządkowania wszystkich instytucji swoim dyrektywom i postanowiono zwrócić na to uwagę WK PPS²⁹.

W połowie roku 1946 najważniejsza była sprawa referendum, niestety liczba zachowanych materiałów nie daje możliwości dokładnego omówienia zagadnienia. Wiadomo, że 25 maja na posiedzeniu międzypartyjnym postanowiono podzielić powiat na 12 obwodów. PK PPS został upoważniony do zorganizowania obwodów w gminach Korsze i Laukinikowo (Sątoczno). Socjaliści wysyłali w teren ekipy propagandowe z referatami PPS (tak z powiatu, jak i z województwa). Z ich obserwacji wynikało, że ludność w powiecie była bardzo słabo zainteresowana głosowaniem ludowym – zebrania nie przyciągały wielu słuchaczy, ludzie nastawieni byli negatywnie. Jeszcze w połowie czerwca nie wszędzie były zorganizowane Komisje Wyborcze (gmina Barciany), zdarzały się przypadki zrywania w nocy plakatów rozwieszanych w dzień (gmina Winda). Zresztą brak zainteresowania widoczny był wśród samych socjalistów – z notatki Józefa Damiana Kretkowskiego z WK PPS (lipiec 1946) wynika, że sekretarze Szwarc i Wasiewicz bardziej byli zaangażowani

²⁵ Ibidem.

²⁶ *Protokół z zebrania Komitetu Powiatowego PPS w Rastemborku z dnia 17.II.1946...*, k. 23.

²⁷ *Protokół z zebrania Komitetu Powiatowego PPS w Rastemborku z dnia 10.II.1946...*, k. 12.

²⁸ *Protokół nr 8 z posiedzenia Komitetu Miejskiego PPS w Rastemborku odbytego w dniu 3.4.br. [1946]*, APO 1102/2, k. 8.

²⁹ *Protokół nr 4...*, k. 26.

zowani w spółdzielczość i pracę na rzecz partii, natomiast prasę i afisze propagandowe wysłane na referendum odnalazł za szafą³⁰.

13 lipca 1946 r. ukonstytuował się nowy Komitet Miejski PPS w składzie: przewodniczący Zdzisław Nykiel, wiceprzewodnicząca Maria Praszalowicz, sekretarz Stefan Wasiewicz, Janina Głos, Wincenty Autowicz, Marian Bednarczyk i Józef Kromer³¹.

Socjaliści w powiecie kętrzyńskim, wraz z rozwojem liczebnym partii, stanęli przed dylematem – czy iść w kierunku zwiększenia liczby członków, czy raczej w kierunku partii kadrowej. Po dyskusji zdecydowano się, że na razie należy kłaść nacisk na zwiększenie liczebności PPS w powiecie, a dopiero później zająć się formacją polityczną nowych członków (starać się z nich uczynić „prawdziwych socjalistów”)³². Zdawano sobie bowiem sprawę, że w rywalizacji z PPR ich jedynym argumentem jest poparcie społeczne.

Nowy skład Komitetu Powiatowego PPS ustalono podczas Walnego Zgromadzenia Członków PPS w dniu 6 października 1946 r. Przewodniczącym został Stefan Nawrocki, wiceprzewodniczącym Abramowicz, sekretarzem Szwarc (mimo zgłaszanej wcześniej chęci rezygnacji ze stanowiska), skarbnikiem Henryk Jachimowicz, członkami Autowicz, Bednarczyk i Wasiewicz. Podczas Zgromadzenia na wniosek Nawrockiego postanowiono zorganizować nowy Komitet Porozumiewawczy Stronnictw, gdyż poprzedni nie działał zbyt aktywnie. Komitet ukonstytuował się 12 października³³.

4 dni później inspektor CKW PPS Jan Dąbrowski w obecności III Sekretarza WK PPS Zygmunta Świdowskiego przeprowadził kontrolę PPS w powiecie. Protokół pokontrolny pozwala bliżej przyjrzeć się strukturze społecznej Komitetu Powiatowego. Nawrocki był wtedy starostą, inż. Abramowicz nauczycielem gimnazjum, Jachimowicz kierowcą Państwowego Przedsiębiorstwa Traktorów i Maszyn Rolniczych, Bednarczyk nauczycielem Szkoły Rolniczej, Wasiewicz płatnym sekretarzem MK PPS w Kętrzynie, Autowicz mechanikiem-ślusarzem. Według oceny inspektora 3 związki zawodowe na 8 w powiecie (cukrowniczy, spółdzielczy, pocztowców) opanowane były przez PPS, podobnie jak dwie spółdzielnie: spożywców i rolniczo-handlowa. Mowa jest o dobrej współpracy z PPR, co w zestawieniu z innymi dokumentami raczej nie do końca oddaje złożoną rzeczywistość³⁴.

³⁰ *Sprawozdanie Komitetu Powiatowego [PPS w Kętrzynie] z prac nad referendum z 19.06.46 r.*, APO 1094/13, k. 69; *Wyciągi z raportów instruktorów „Referendum” z 18.VI.1946*, APO 1094/13, k. 23; *Notatka J.D. Kretkowskiego z wyjazdu do Kętrzyna w dniu 5 lipca 1946 r.*, APO 1094/15, k. 5.

³¹ *Protokół nr 1 z zebrania Komitetu Miejskiego PPS w Kętrzynie odbytego w dniu 13 lipca 1946 r.*, APO 1102/2, k. 17.

³² *Protokół z zebrania aktywu PPS przy Powiatowym Komitecie PPS w Kętrzynie odbytego w dniu 12.X.46 r.*, APO 1102/1, k. 112.

³³ *Protokół nr 7 z zebrania KM PPS w Kętrzynie [2.10.1946]*, APO 1102/2, k. 32; *Protokół z zebrania konstytucyjnego Komitetu Powiatowego PPS w Kętrzynie z dnia 12.X.1946 r.*, APO 1102/1, k. 25; *Sprawozdanie na Powiatowy...*, k. 8.

³⁴ *Protokół z przeprowadzonej kontroli organizacyjnej w PK PPS Kętrzyn (Rastembork) przez insp. CKW PPS tow. Dąbrowskiego Jana w obecności III Sekretarza WK tow. Świdowskiego Zygmunta 16.10.1946 r.*, APO 1102/1, k. 76–77.

Pod koniec października 1946 r. w Powiatowym Komitecie PPS doszło do zmian organizacyjnych. Na wniosek Abramowicza, aby usprawnić działalność partii, postanowiono utworzyć 7 referatów (wcześniej były tylko 3)³⁵.

Koniec roku 1946 to dalsze przygotowania do wyborów, które ostatecznie zdecydowały o dziejach Polski na prawie pół wieku. 29 października odbyło się wspólne zebranie Powiatowego i Miejskiego Komitetu PPS. Zdecydowano, że organizacją wiecu przedwyborczego zajmie się Miejski Komitet PPS w Kętrzynie oraz wytypowano kandydatów na kurs przedwyborczy (Jan Downar, Gawryś, Waclaw Menchen, Wincenty Michalski, Szymańska, Jerzy Zawada). Wiec został zorganizowany 3 listopada, a referaty wygłosili Bednarczyk i Wasiewicz³⁶. Na tym samym zebraniu (29.10.46) zostało także odczytane pismo Wojewódzkiego Komitetu PPS w sprawie służby w organach bezpieczeństwa.

W połowie listopada na zebraniu Komitetu Porozumiewawczego dyskutowano sprawę podziału powiatu kętrzyńskiego na obwody do głosowania. Zdecydowaną przewagę podczas zebrania miała PPR (5 członków, w tym Królikowski z PUBP), PPS była reprezentowana przez 3 osoby (Bednarczyk, Nawrocki, Wasiewicz), SL i PSL przez jedną. Wasiewicz zaproponował podział powiatu na 11 okręgów, uzasadniając to okresem zimowym i co za tym idzie trudnością dotarcia do punktów głosowania. Sprzeciwił się temu Królikowski, który powołując się na zarządzenie z „Województwa” zaproponował 7 – i właśnie ta propozycja została zaakceptowana. Przedstawiciele PPS mieli obsadzić stanowiska przewodniczących w 3 obwodach (PPR 4) i wiceprzewodniczących w 2 (PPR w 4). W miesiącu tym odbyło się też drugie posiedzenie Komitetu Międzypartyjnego poświęcone sprawom wyborów³⁷. W grudniu powołano Komitet Wyborczy Bloku, który ustalił kalendarz wieców i zebrań przedwyborczych (w każdej gminie miały odbyć się dwa wiece – jeden w grudniu, drugi w styczniu tuż przed wyborami). W każdej gromadzie wiejskiej miał zostać zorganizowany wiec lub zebranie – w efekcie zaplanowano 23 wiece i 16 zebrań. Oprócz tego na posiedzeniu PK PPS zaplanowano 15 wieców po linii partyjnej. Ponadto członkowie PPS – kierownicy placówek, zostali zobowiązani do zorganizowania u siebie zebrań przedwyborczych. Jednak dopiero na początku stycznia zainteresowanie wyborami w powiecie wzrosło. Dużym zgrzytem między „bratnimi partiami” było wprowadzenie zmian w składzie Obwodowych Komisji Wyborczych – przedstawiciele PPS zostali wycofani, a w ich miejsce wprowadzono członków PPR. Co

³⁵ *Protokół z posiedzenia wspólnego Komitetu Powiatowego i Miejskiego PPS w Kętrzynie z dnia 29.X.46 r.*, APO 1102/1, k. 26-27; APO 1102/2, k. 33-34.

³⁶ *Ibidem*, k. 27; APO 1102/2, k. 34; *Protokół z zebrania Komitetu Miejskiego PPS w Kętrzynie [30.10.46]*, APO 1102/2, k. 35.

³⁷ *Protokół z zebrania międzypartyjnego Komitetu Porozumiewawczego odbytego w dniu 18.XI.46. [w Kętrzynie]*, APO 1081/4, k. 37-38; *Sprawozdanie Komitetu Powiatowego PPS w Kętrzynie za m-c listopad 1946 r.*, APO 1102/1, k. 135; *Sprawozdanie z działalności Komitetu [Powiatowego PPS w Kętrzynie] za miesiąc styczeń 1947 r.*, APO 1102/1, k. 139.

więcej, wg raportu Królikowskiego, PPS „przeszkadzało” w tworzeniu Komisji, domagając się obsady z klucza partyjnego, nie chcąc zgodzić się na komisje złożone tylko z członków PPR. Interweniowano na posiedzeniu Komitetu Międzypartyjnego, ale sprawa nie została tam rozstrzygnięta, więc została przekazana do Olsztyna. Zatarg zakończył się dopiero po interwencji WK PPS, ale członkom PPS przywrócono tylko 2 mandaty w Komisjach Obwodowych³⁸.

Przykładem wspólnego wiecu przedwyborczego, może być spotkanie w Kętrzynie 5 stycznia 1947 r. Według sporządzonego protokołu udział w nim wzięło około tysiąca osób – zagał Szwarc, a przemawiał Rzeszot, członek CKW PPS. Mówił o działalności PPS w ciągu 54 lat istnienia, omówił zasługi Rządu Jedności Narodowej. Przedstawiciele PPR mówili o krwawej walce narodu polskiego (ale tylko tej części, która popierała PPR), o wyzysku ze strony hrabiów i księząt, o cierpieniach działaczy robotniczych wywożonych do Berezki Kartuskiej. Co ciekawe, *na zakończenie jako dowód jednej myśli i dążeń odśpiewano Rotę*³⁹. Ostatnie wiece przedwyborcze odbyły się w dniach 15-17 stycznia, a na każdym z nich przemawiał przedstawiciel PPS i PPR. Jak ocenił PK PPS w styczniu przeprowadzono 14 wieców i zebrań po linii PPS oraz 21 wieców i 16 zebrań po linii Bloku⁴⁰. Brak jednak informacji jak liczne były to zgromadzenia.

W dniu wyborów PPS zaprezentował się dużo bardziej okazale niż PPR. W myśl umowy zawartej na zebraniu Komitetu Międzypartyjnego członkowie PPR i PPS mieli zebrać się pod lokalami swych partii, skąd z transparentami i sztandarami mieli udać się do urn. Pochód członków PPS, ich rodzin i sympatyków w Kętrzynie liczył (wg danych PPS) 800 osób, a PPR – 20. W Korszach 45 członków organizacji i 33 sympatyków zebrało się o godzinie 8.00 pod lokalem PPS, skąd czwórkami i ze sztandarem udali się na wybory *z kartką Nr. 3 oficjalnie zgodnie z własnym sumieniem wszyscy tow. tow. i sympatycy oddali swoje głosy w wyborach do Sejmu Ustawodawczego. Po głosowaniu udali się do lokalu PPS*⁴¹. Według oficjalnych danych frekwencja w powiecie wyniosła 95%. Na 6 tys. oddanych głosów tylko 400 miało paść na PSL. Większość socjalistów była pozytywnie ustosunkowana do wyborów

³⁸ *Sprawozdanie z działalności Komitetu Powiatowego [PPS w Kętrzynie] za miesiąc grudzień 1946 r.*, APO 1102/1, k. 136-137; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.XII.46 r. do dnia 28.I.1947 szefa PUBP w Kętrzynie Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 7.

³⁹ *Protokół z wiecu przedwyborczego odbytego w dniu 5.I.47 r. w Kętrzynie*, APO 1981/24, k. 11.

⁴⁰ *Protokół z posiedzenia Komitetu Międzypartyjnego z dnia 13.I.47 r.*, APO 1081/4, k. 42; *Sprawozdanie z działalności Komitetu [Powiatowego PPS w Kętrzynie] za miesiąc styczeń 1947...*, k. 138.

⁴¹ *Sprawozdanie z 19.I.1947 r. [PPS Korsze]*, APO 1102/2, k. 458. Wg sprawozdania PK PPS pochód w Korszach miał liczyć 500 osób, tak więc istnieją bardzo duże rozbieżności. *Sprawozdanie z działalności Komitetu [Powiatowego PPS w Kętrzynie] za miesiąc styczeń 1947...*, k. 138-139.

i głosowania jawnego, tylko nieliczne wyjątki chciały głosowania tajnego i ubolewały nad rozbiciem PSL⁴².

Okres wyborów, a zwłaszcza sprawa członków Obwodowych Komisji Wyborczych, zaogniły stosunki między PPR a PPS. Według PK PPS w lutym „bratnia partia” wykazywała dążenie do hegemonii. Podczas zebrań w zakładach pracy jej członkowie mieli oskarżać socjalistów o reakcjonizm. Także członkowie PPS nie wypowiadali się najcieplej o PPR, mimo że żadnych poważnych starć nie było, to współpraca także nie układała się najlepiej. Pojawiły się głosy, wg których PPR może sobie organizować zebrania agitacyjne, a ludzie i tak będą zapisywać się do PPS, ponieważ PPR nie prowadzi odpowiedniej akcji organizacyjnej, jej członkowie nieudolnie prowadzą agitację i wypowiadają się za ostro (np. *kto nie będzie należał do partii ten będzie wyrzucony i pozbawiony pracy*)⁴³.

Do zadrażnień dochodziło już wcześniej. W czerwcu 1945 roku zaczęło się od konfliktu o budynek. Początkowo ustalono, że zostanie wybrany jeden lokal dla wszystkich partii. Jednak kiedy PPR zajęła już budynek, PPS zaofiarowano jedynie lokal na sekretariat. Szwarec, negocjujący tę sprawę, uznał to za złamanie porozumienia i postanowił wyszukać budynek (i znalazł), nie tylko dla PPS, ale i pozostałych partii. Sprawę tę omawiano na II Walnym Zebraniu PK PPS, a zebrani wezwali sekretarza PPS, aby poinformował „odpowiednie czynniki porozumiewawcze” stronnictw politycznych o niedotrzymaniu porozumienia przez PPR⁴⁴.

2 marca 1947 r. ukonstytuował się nowy Miejski Komitet PPS. Przewodniczącym ponownie został Autowicz, wiceprzewodniczącym Czesław Warta, sekretarzem Wasiewicz, skarbnikiem Głos, a członkami Jerzy Zawada (referent świetlicowy), Marian Bednarczyk (ref. oświatowy), Zenon Pecysz (ref. związkowy), Szczepan Traczyk i Józef Zwoliński (ref. gospodarczy)⁴⁵.

9 marca miało miejsce ważne wydarzenie dla rolników z terenu powiatu – uroczystość nadania ziemi na własność. Udział w niej wzięli przedstawiciele miasta, osadnicy z poszczególnych gmin, WOP oraz przedstawiciele partii Bloku Demokratycznego i związków zawodowych. Uroczysty pochód przemaszerował ulicami miasta do kościoła garnizonowego, gdzie mszę celebrował ks. Adam Szabunia – a po uroczystości wszyscy odśpiewali „Boże coś Polskę”. Po powrocie do sali teatralnej liderzy partyjni wygłaszali liczne przemówienia, w tym przedstawiciele PPS – Nawrocki, Stypa, Wasiewicz⁴⁶.

⁴² *Sprawozdanie z działalności Komitetu [Powiatowego PPS w Kętrzynie] za miesiąc styczeń 1947 r.*, APO 1102/1, k. 138; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.XII.46...*, k. 7.

⁴³ *Sprawozdanie z działalności Komitetu [Powiatowego PPS w Kętrzynie] za miesiąc luty 1947...*, k. 141; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.I.1947...*, k. 31.

⁴⁴ *Protokół z II Walnego Zebrania PK PPS w Rastemborku z dnia 19.09.1945 r.*, APO 1102/1, k. 1–2.

⁴⁵ *Protokół konstituowania się nowego Komitetu Miejskiego PPS [w Kętrzynie] w dniu 2.III.47 r.*, APO 1102/2, k. 48; *Protokół z walnego zebrania członków MK PPS w Kętrzynie odbytego w dn. 2.III.47 r.*, APO 1102/2, k. 49.

⁴⁶ *Protokół z dnia 9.III.1947 z uroczystości aktu nadania chłopom ziemi na własność ref. Ref. IV ppor. Jana Majewskiego*, IPN Bi 084/378, k. 50–51.

Początek roku nadal nie sprzyjał współpracy między PPS a PPR. Choć w raportach PUBP mowa jest o poprawie, ale nadal pojawiają się zarzuty, że członkowie PPS, zwłaszcza „starzy”, *którzy mieli kiedyś przed 39 rokiem styczności wyłącznie z kliką reakcyjno-sanacyjną*⁴⁷, starają się skompromitować członków PPR. Między innymi wskazywano Wasiewicza, który w okresie II RP współpracował z Janem Kwapińskim (poseł na Sejm z ramienia PPS, w 1939 r. aresztowany przez NKWD, zwolniony po układzie Sikorski-Majski, członek rządu polskiego w Londynie). Wasiewicz w dużej mierze przyczynił się do założenia w marcu 1947 r. koła PPS w curkowni największym zakładzie przemysłowym powiatu, tak zachęcając przyszłych członków: *bo nikt nie powinien chodzić luzem, gdyż ten kto nie jest w partii, to błędzi*. Oczywiście zaznaczył, że równie słuszne będzie wstąpienie w szeregi PPR lub SL⁴⁸. Mimo to w raportach PUBP widać zaniepokojenie działalnością rekrutacyjną socjalistów. Pocieszano się, że członkom Powiatowego Komitetu PPS chodzi tylko o ilość (z drugiej jednak strony, jak wynikało z raportów, inteligencja zapisywała się wyłącznie do socjalistów). Także należący do PPS przedstawiciele administracji powiatowej przysparzali zmartwień szefowi PUBP – wyjątkowo narzekano na wójta i jego zastępcę z gminy Skandawa, którzy będąc wrogo nastawieni do PPR i UB, rozsiewali nawet „wrogie plotki” na ich temat. Członkowie PPR zresztą nie pozostawiali socjalistom dłużni, np. przy ocenie sytuacji politycznej na terenie browaru w sprawozdaniu rocznym koła PPR można przeczytać, że na terenie zakładu są członkowie PPS, *którzy nic nie robią*⁴⁹.

O trudnościach w porozumieniu choćby wśród szeregowych członków partii mogą świadczyć sprawozdania roczne kół PPR. W dwunastu z nich z marca 1947 roku, gdzie wspomniano o współpracy z PPS, wynika, że w 8 przypadkach takiej współpracy nie było (czasem wynikało to z braku kół PPS) – w jednym przypadku stwierdzono nawet, że socjaliści lepiej dogadywali się z PSL, poza tym była bardzo słaba, słaba i tylko dwukrotnie oceniono ją jako dobrą⁵⁰.

Kolejne napięcia pojawiły się na posiedzeniu PK PPS z 21 marca. Mówiono o sytuacji w gminie Skandawa, gdzie członkowie PPR agitowali przeciw PPS, nazywając ją reakcją. Z wypowiedzi Szwarca wynika, że miał wrażenie, iż akcja przeciw socjalistom jest zorganizowana, chociaż sekretarz PPR Berkiewicz (z którym socjalistom było dużo trudniej dojść do porozumienia niż

⁴⁷ *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.II.1947 r. do dnia 17.III.1947 szefa PUBP w Kętrzynie Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 36.

⁴⁸ *Protokół z zebrania członków PPS przy Cukrowni w Kętrzynie* [15.03.1947], APO 1102/2, k. 102.

⁴⁹ *Sprawozdanie roczne z koła [PPR] fabryki Browar Społem z dnia 15.III.47 r.*, APO 1081/11, k. 33; *Sprawozdanie dekadowe za okres sprawozdawczy po linii Referatu V-go od dnia 15.III.1947 r. do dnia 29.III.1947*, IPN Bi 084/283, k. 43; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.II.1947...*, k. 35, 36, 40.

⁵⁰ APO 1081/12, k. 1, 26, 39, 53, 71, 112, 129, 149, 186, 197, 216, 221.

z jego poprzednikiem Kęsickim) temu zaprzeczał. Szwarz był przekonany, że PPR widząc dominację socjalistów w Kętrzynie, nie chciała dopuścić do ich rozwoju na wsi. Przedstawił wniosek, by Komisja Mediacyjna pomogła wydając odezwy do obu partii⁵¹. Ta zebrała się dwa dni później (PPS reprezentował Nawrocki, PPR szef PUBP Królikowski) i postanowiła, że na najbliższym wspólnym posiedzeniu na szczeblu powiatowym obu partii – *ze względu na mnożące się w ostatnich czasach między członkami obu naszych partii zatarę, przybierających nieraz dość ostrą formę, co przynosi dużą szkodę jedności partyjnej i daje możliwość czynnikom reakcyjnym wykorzystywania tych tarć na swoją korzyść* – zostanie przyjęta rezolucja nakazująca zwołanie w każdej gminie do 30 kwietnia wspólnego zebrania PPS i PPR, na których prelegenci podkreślą konieczność współpracy oraz wydelegowanie po 3 członków z każdej partii, którzy pod przewodnictwem członka Komisji Mediacyjnej będą rozstrzygać spory w terenie. Komisję miała obowiązywać zasada ścisłej tajemnicy obrad i rozstrzygnięć⁵².

Inicjatywa była słuszną, gdyż z obu stron narastały wzajemne pretensje i oskarżenia. Na przykład na Walnym Zebraniu PPS w Korszach m.in. scharakteryzowano różnice między PPR i PPS na terenie gminy i podkreślano, że członkowie PPR często niewłaściwie odnoszą się do socjalistów⁵³. Z kolei w raportach PUBP odnajdziemy zarzuty PPR. Według niej członkowie PPS, mający takie możliwości (np. Eftymowicz, Ling, Śliwiński, Wasiewicz) starają się wyróżniać socjalistów, a niedopuszczają członków PPR do stanowisk. Jako przykład podano sprawę kierownika gospody kierowanej przez spółdzielnię „Ostoja”, której prezesem był Wasiewicz. Kierownika pomówiono, że współpracuje z bezpieczeństwem (czemu zresztą PUBP zaprzeczył) – został za to zwolniony przez prezesa, który stwierdził, że osoby współpracujące z UB nie mogą u niego pracować. W zasadzie, według raportu, tylko jedna osoba *stara się podtrzymywać współpracę między obiema partiami i kompromitować swoich członków, dając im ostre nagany za wykroczenia tego rodzaju jest starosta pow. Nawrocki*⁵⁴.

Kwiecień był także miesiącem przygotowań do obchodów 1 maja. Wydawałoby się, że w przypadku tak oczywistej sprawy nie powinno być zatargów – i większości nie było – ustalono plan obchodów, kolejność przemawiających na wiecach (przedstawiciel PPS jako czwarty, po przedstawicielu rządu, PRN i PPR), partiom zalecono wyznaczenie członków, którzy „będą rzucali hasła”⁵⁵. Problem zaistniał dopiero w momencie, gdy w czasie zebrania PK PPS dyskutowano, w jaki sposób socjaliści mają zaprezentować się podczas pocho-

⁵¹ *Protokół z posiedzenia Pow. Kom. PPS w Kętrzynie odbytego w dniu 21.III.1947 r.*, APO 1102/1, k. 28; *Doniesienie agenturalne...*, k. 69.

⁵² *Protokół Komisji Mediacyjnej z dn. 23.III.47 r.*, APO 1081/4, k. 45–46; *Protokół z posiedzenia Komisji Mediacyjnej w dniu 23.III.1947 r.*, IPN Bi 084/283, k. 68.

⁵³ *Protokół z Walnego Zebrania Partii PPS Korszyn w dn. 27.IV.47 r.*, APO 1102/2, k. 254.

⁵⁴ *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.III.1947 r. do dnia 30.IV.1947 szefa PUBP w Kętrzynie Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 77–78.

du. Zgodnie z okólnikiem Rady Związków Zawodowych osoby należące do partii powinny iść z zakładami pracy i ten punkt widzenia reprezentował Autowicz. Jednak Wasiewicz zaproponował, aby członkowie PPS, bez względu na przynależność do związków, szli razem – ten projekt oczywiście spowodowałby, że socjaliści mogliby wykazać się swoją liczebnością. Po dyskusji przyjęto propozycję Wasiewicza, czyli zwyciężyła linia podkreślania odrębności PPS⁵⁶.

W maju przed członkami PPS stanęło poważne wyzwanie – Walne Zgromadzenie Spółdzielczości. W związku z tym na posiedzeniu PK 15 maja powołano komisję (Abramowicz, Dębicka, Szwarz, Wasiewicz), która miała rozpatrzyć wpływ socjalistów w poszczególnych spółdzielniach oraz opracować plan działań w sprawie zgromadzeń i wyborów. PPS chciała utrzymać swoje dotychczasowe duże wpływy w ruchu spółdzielczym, chociaż zdawano sobie sprawę, że PPR będzie próbowała zmienić sytuację: *Wobec agresywnej działalności Bratniej Partii w stosunku do członków naszej Partii, zatrudnionych w sektorze gospodarczym i administracyjnym postanowiono: dołożyć wszelkich starań, aby współpraca z Bratnią Partią układała się należycie poprzez każdorazowe uzgadnianie stanowisk obu Partii, biorąc jednak pod uwagę wpływy poszczególnej Partii*⁵⁷ (pretensje były zresztą obustronne – 4 maja na Konferencji Powiatowej PPR padło m.in. pytanie, dlaczego członkowie PPS zajmują kilka stanowisk, gdy członkowie PPR są bez pracy⁵⁸). Szwarz podkreślał, że spółdzielczość powstała dzięki zaangażowaniu socjalistów, ale PPR dąży do przejęcia nad nią kontroli, a w efekcie do jej upaństwowienia – w przeciwieństwie do PPS, która chce spółdzielczości społecznej. Przypominał, że KP PPR dąży do uzyskania parytetu w spółdzielczości, gdy nie chce zgodzić się nań w przypadku UB czy MO. Dlatego za zgodą Olsztyna miał przygotować wybory na 1 czerwca, mając na celu wprowadzenie do Rady Wojewódzkiej jak najwięcej socjalistów. Autowicz tak miał to skomentować: *Myśmy pracowali, rozbudowali, a teraz na gotowe, gdy dobrze nam idzie oddać*⁵⁹.

Na tym posiedzeniu przeprowadzono też reorganizację składu PK PPS. Urlopowano Jachimowicza i Koziełłę (*Ze względu na to, że warunki pracy i miejsca zamieszkania członków komitetu nie pozwala na sprawne wykonywanie powierzonych im funkcji*), w ich miejsce (do czasu zatwierdzenia przez

⁵⁵ *Protokół z posiedzenia Komitetu Międzypartyjnego z 17 kwietnia 1947 r. o godz. 17.00, APO 1102/1, k. 86-87; Protokół z posiedzenia Komitetu Międzypartyjnego z 17 kwietnia 1947 r. o godz. 18.30, APO 1102/1, k. 88; Protokół ogólnego zebrania członków PPS w Kętrzynie odbytego w dniu 28.IV.1947 r., APO 1102/1, k. 30.*

⁵⁶ *Protokół z zebrania Komitetu PPS w Kętrzynie [kwiecień 1947], APO 1102/1, k. 29.*

⁵⁷ *Protokół z posiedzenia Pow. Komitetu PPS w Kętrzynie odbytego w dn. 15 maja 1947 r., APO 1102/1, k. 33-34.*

⁵⁸ *Protokół z Konferencji Powiatowej Polskiej Partii Robotniczej w Kętrzynie, odbytej w dniu 4.V.1947 r., APO 1081/1, k. 2.*

⁵⁹ *Informacja z 28 maja 1947 inf „Longinus”, IPN Bi 084/283, k. 98.*

Zjazd Powiatowy) weszły Janina Głos i Halina Dębicka. Przewodniczącym PK został Szwarz, zastępując Nawrockiego, który musiał zrezygnować w związku z nawałem pracy na stanowisku starosty, sekretarzem Dębicka, skarbnikiem Głos (pozostali bez zmian). Ponadto wyznaczono łączników, którzy mieli opiekować się komitetami terenowymi (pojawiając się w nich co najmniej raz w miesiącu)⁶⁰.

Wydarzeniem, które mogło zachwiać pozycję PPS w powiecie było ujawnienie przez PUBP nadużyć w restauracji „Gospoda” należącej do „Ostoi”. 16 maja Komisja Rewizyjna stwierdziła manko na ponad 270 tys. – podejrzenia padły, oprócz kierownictwa restauracji, na Zarząd Spółdzielni, zwłaszcza Wasiewicza. Pewne problemy stwarzało *podejrzenie że manko spowodowane jest celowo, aby wyrzucić pewien wpływ ujemny na Przewodniczącego Pow. Rady Narodowej ob. Kęsickiego, który jest członkiem PPR, a narzeczonym byłej kierowniczką „Gospody”*⁶¹. Efektem było nadzwyczajne posiedzenie Prezydium PK PPS z 24 maja (obecni Szwarz, Nawrocka, Głos, Abramowicz). Sprawę referował Szwarz, który stwierdził, że PPR wykorzysta aferę, aby wysunąć wniosek o votum nieufności dla Zarządu Spółdzielni i zechce wprowadzić co najmniej jeszcze jednego kandydata (jeśli nie dwóch) w miejsce ustępujących dwóch bezpartyjnych. Rozpoczęła się dyskusja nad dalszymi działaniami. Abramowicz podkreślał, że trzeba postępować zgodnie z okólnikami WK PPS, za to Szwarz mówił, że WK wysyła okólniki, a następnie poleca tak działać, aby wychodziło na korzyść PPS, nawet jeśli jest to niezgodne z okólnikiem. W końcu zdecydowano, że przed naradą międzypartyjną Nawrocka dowie się w Olsztynie, jak ma wyglądać sprawa parytetu. W tym czasie doszli Marian Keller i Wasiewicz. Ten pierwszy poinformował zebranych, że w PUBP pytano go o możliwość przesunięcia wyborów do Rady Wojewódzkiej na 6 czerwca. Następnie zasugerowano mu, aby dopomógł wprowadzić do zarządu „Ostoi” 2 członków PPR. W dalszej dyskusji mówiono, że w „Ostoi” nawet połączone głosy PPR (50) i PPS (80-90) nie zapewnią przewagi nad bezpartyjnymi, co może utrudnić uzyskanie parytetu w zarządzie. Nawrocka miała się wyrazić: *Lepszy bezpartyjny niż z PPR*, ale w końcu zaproponowała przyjęcie do zarządu 2 członków „bratniej partii” pod warunkiem, że nie będzie votum nieufności⁶².

29 maja miało miejsce posiedzenie Komitetu Międzypartyjnego⁶³. Dyskutowano nad wyborami do rady oddziałowej „Ostoi”. PPR przedstawiła pro-

⁶⁰ Szwarz – MK Kętrzyn, Wasiewicz – GK Korsze, Autowicz – GK Wielki Dwór, Bednarczyk – GK Bobrowo, Abramowicz – GK Skandawa, pozostałe trzy komitety w stadium organizacji podporządkowano Nawrockiemu (Winda i Różana) oraz Szymurze (Barciany). *Protokół z posiedzenia Pow. Komitetu PPS w Kętrzynie odbytego w dn. 15 maja 1947...*, k. 33.

⁶¹ *Sprawozdanie dekadowe do Naczelnika Wydziału Śledczego WUPB w Olsztynie za okres od dnia 12.V. do dnia 22.V.1947 r.*, IPN Bi 084/376/1, k. 143.

⁶² *Informacja z 28 maja 1947...*, k. 99-100; *Protokół z zebrania Prezydium PK [PPS] w Kętrzynie w dn. 24.V.1947*, APO 1102/1, k. 35.

⁶³ PPR reprezentowali Zdzisław Nocuń, Waclaw Kęsicki, Zygmunt Królikowski, PPS Nawrocka, Nawrocki, Szwarz, SL Antoni Ikaniewicz.

jekt, wg którego PPR, PPS i SL otrzymałyby po 3 mandaty, 1 miał przypaść bezpartyjnemu, socjaliści proponowali 4 dla PPS, 3 dla PPR, 2 dla SL i 1 dla bezpartyjnego. Ostatecznej decyzji nie podjęto, bo zgodnie z sugestią Szwarca takie sprawy powinny być rozstrzygane podczas zebrania Komitetu Porozumiewawczego. Za to, zgodnie z sugestią PPR, zdecydowano, że do rady nadzorczej „Ostoi”, w miejsce dwóch bezpartyjnych wejdą członkowie PPR (do tej pory w zarządzie i radzie nadzorczej nie byli reprezentowani) – aby to ułatwić i PPS i SL zobowiązały się nie wystawić własnych kandydatów, popierając PPR⁶⁴.

Tego samego dnia odbyło się zebranie członków PPS należących do „Ostoi”, na którym Szwarc przekazał powyższe ustalenia. Sprzeciwili się temu Autowicz, Downar i Nykiel, ale do porządku przywołała ich Nawrocka, odwołując się do dyscypliny partyjnej. Po zebraniu Szwarc wyjaśnił członkom PK, że układ sił w spółdzielczości zmienił się na korzyść PPR pod wpływem Urzędu Bezpieczeństwa⁶⁵.

Dzień przed wyborami odbyło się spotkanie Komitetu Porozumiewawczego. Szwarc oświadczył nań, że PK PPS nie będzie nakazywał głosowania na kandydatów z PPR, ale tylko oświadczy, że się z nimi solidaryzuje. Także nie powiadomi ich o tym, że decyzję podjęto „na komitecie”, aby nie prowokować bezpartyjnych. Spory zaczęły się, gdy próbowano ustalić, ile osób z poszczególnych partii ma zostać wybranych jako delegaci na zjazd okręgowy. Nawrocka i Szwarc domagali się wyróżnienia PPS ze względu na wkład w rozwój spółdzielczości (jak to stwierdził PUBP socjaliści starali się przeforsować wszędzie o jednego kandydata więcej niż PPR). Królikowski cynicznie oświadczył, że największy wkład wniósł bezpartyjny Jarczyński (aresztowany w związku z aferą w „Gospodzie”). W efekcie sprawy nie rozwiązano. Następnym punktem dyskusji była sprawa Walnego Zebrania członków „Ostoi” (1 czerwca) – na ten dzień prezes Wasiewicz został wezwany przez komisję specjalną. Szwarc prosił PPR, by ten przesunął termin przesłuchania o jeden dzień – Królikowski (szef PUBP) wyjaśnił, że nie może wpływać na komisję. Pewnie że nie mógł, ponieważ to na jego polecenie komisja specjalna w Olsztynie wezwała Wasiewicza właśnie na ten konkretny dzień. Zresztą celem PUBP była kompromitacja Wasiewicza, a łatwiej było to osiągnąć, gdy nie mógł się bronić⁶⁶. Atmosfera wokół Wasiewicza musiała być naprawdę gęsta, skoro Komendant Powiatowy MO ostrzegął Szwarca, by go nie bronił. Ten ostatni zresztą czuł się już zmęczony – oświadczył w połowie miesiąca, że

⁶⁴ *Protokół z posiedzenia Komitetu Międzypartyjnego odbytego w dniu 29 maja 1947 r.*, APO 1102/1, k. 89-90.

⁶⁵ *Informacja z 24 czerwca 1947 inf „Longinus”*, IPN Bi 084/283, k. 113.

⁶⁶ *Protokół z posiedzenia Komitetu Porozumiewawczego Międzypartyjnego odbytego w lokalu PPS w dniu 31 maja 1947 r.*, APO 1102/1, k. 92-93; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 30.IV.1947 r. do dnia 30.V.1947 szefa PUBP w Kętrzynie Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 89-90; *Sprawozdanie z działalności Komitetu Pow. PPS [w Kętrzynie] w miesiącu maju 47 r.*, APO 1102/1, k. 142.

PPR dąży do likwidacji i rozłamu jednolitego frontu, a CKW i WK PPS są prawdopodobnie bezsilne, on sam był za współpracą, ale postępowanie PPR odebrało mu wiarę w możliwość współdziałania, i jest gotowy wyjechać z miasta⁶⁷.

Jednak mimo tej ofensywy PPR nie uzyskała zadowalających wyników. W wyborach do rady oddziałowej „Ostoi” ustalono parytet 4 PPS, 3 PPR, 2 SL i 1 bezpartyjny. Klęską zakończyły się wybory uzupełniające do rady nadzorczej – wybrano przedstawiciela PPS i bezpartyjnego. W odpowiedzi na zarzuty przeciw zarządowi kierowane ze strony PPR, Walne Zgromadzenie uchwaliło jednomyślne votum zaufania⁶⁸.

PPS nadal starało się rozwijać swoją organizację na terenie powiatu. Na spotkaniu aktywu 15 czerwca postanowiono, że w instytucjach, w których działają aktywiści PPR w najbliższym czasie muszą powstać koła PPS, także podczas posiedzenia MK PPS w Kętrzynie trzy dni później postanowiono w najbliższym czasie założyć koła w starostwie, społem, browarze, drożdżowni oraz uaktywnić w cukrowni⁶⁹. Oczywiście PPR starała się wszelkimi sposobami ograniczać wpływy socjalistów, przykładem mogą być Korsze, gdzie za przynależność do PPS można się było narazić na szkany przełożonych (należących do PPR)⁷⁰.

Na posiedzeniu 25 czerwca dokonano reorganizacji PK PPS – jednogłośnie dokooptowano doń burmistrza Aleksandra Migdała. Komitet poparł wniosek prezydium o dyscyplinarne usunięcie z partii Downara, zasłużonego działacza PPS i twórcy administracji państwowej w Kętrzynie, za „antyjednolito-frontowe” wystąpienie podczas zebrania z członkami PPS w spółdzielni „Ostoja”. Na posiedzeniu tym postanowiono też przekazać do Olsztyna sprawę nieprawnie przejętego przez PPR budynku OMTUR, ponieważ na szczeblu powiatowym nie udało się konfliktu rozwiązać. Za to udało się załatwić inną sprawę zatruwającą stosunki między partiami – kwestię zatrudnienia w gospodzie „Ostoja” członka PPR – Wasiewicz zgodził się przyjąć go z pensją 8 tys. zł⁷¹.

Z raportów czerwcowych wynika, że w połowie 1947 roku PPS w Kętrzynie i powiecie kętrzyńskim była reprezentowana przez Miejskie Komitety w Kętrzynie i Korszach oraz Gminne w Barcianach, Berlawsku, Bobrowie i Wielkim Dworze, a w stadium organizacji były GK Potok, Różana, Skanda-

⁶⁷ Informacja z 24 czerwca 1947..., k. 114.

⁶⁸ Sprawozdanie z działalności Komitetu Pow. PPS [w Kętrzynie] w miesiącu maju 47..., k. 143; Protokół z odbytego posiedzenia rozszerzonej egzekutywy [PPR w Kętrzynie] w dniu 13.VI.47 r., APO 1081/3, k. 4.

⁶⁹ Protokół z dnia 15.VI.1947 r. z zebrania aktywu PK [PPS w Kętrzynie], APO 1102/1, k. 113–114; Protokół z posiedzenia Miejskiego Komitetu PPS w Kętrzynie, odbytego w dniu 18.VI.1947 r., APO 1102/2, k. 50.

⁷⁰ Protokół zebrania odbytego dnia 20.VI.1947 r. [Koło PPS SOK], APO 1102/2, k. 374; Protokół z zebrania organizacyjnego członków PPS Koła Parowozownia w dniu 23 czerwca 1947 r., APO 1102/2, k. 371.

⁷¹ Protokół z posiedzenia PK PPS w Kętrzynie w dn. 25.VI.1947 r., APO 1102/1, k. 36–37.

wa i Srokowo. Współpraca między PPR i PPS była zła (w ocenie obu partii), żadnych wspólnych akcji nie przeprowadzono⁷².

Od początku przedstawiciele PPS byli pod obserwacją służb bezpieczeństwa. Starano się werbować celową agenturę, która miała rozpracowywać ewentualną współpracę członków PPS z PSL, czy elementy „WRN-owskie”. Urząd Bezpieczeństwa miał swoich agentów nawet w Zarządzie PK PPS („Longin”)⁷³.

W połowie listopada 1945 r. PUBP zatrzymał Downara za wykorzystywanie stanowiska służbowego dla osiągania korzyści materialnych. W styczniu 1946 roku PUBP w Kętrzynie otrzymało doniesienie na żonę Downara (wówczas już byłego starosty), która jakoby miała wywieźć garbnik z garbarni do Olsztyna. Doniesiono także na Szwarca i Koziołka, oskarżając ich, że samochód należący do PPS jest ich prywatną własnością, wykorzystywaną do nielegalnych interesów – mieli skupować benzynę i wywozić ją do Warszawy na wolny rynek – agentura miała to sprawdzić dokładniej. Kierownik techniczny cukrowni Jan Szymura był podejrzany o łapówkarstwo, bicie pracowników i szaber, a późniejszemu dyrektorowi tej placówki Eftymowiczowi zarzucano, że był źle nastawiony do ludności polskiej i słuchał radia prawie wyłącznie w języku niemieckim⁷⁴.

Na przełomie 1946 i 1947 roku PUBP prowadził sprawę przeciwko Kazimierzowi Stypie, burmistrzowi Kętrzyna z ramienia PPS. Oskarżano go, że współpracował z Niemcami jako agent gestapo. Po zamknięciu dochodzenia sprawę przesłano do WUBP w Olsztynie – tam w lutym została podjęta decyzja, że jeśli Stypa „nie przyda się do celów służbowych” jego sprawę

⁷² *Sprawozdanie z działalności propagandowej [PPR] z powiatu Kętrzyn za miesiąc czerwiec 1947 r.*, APO 1081/24, k. 7; *Sprawozdanie Powiatowego Komitetu PPS w Kętrzynie [za miesiąc czerwiec 1947 r.]*, APO 1102/1, k. 147-148; *Sprawozdanie z pracy polit.-wych. za miesiąc czerwiec 1947 r. pow. Kętrzyn [Komendant Powiatowy MO chor. Bieńkowski]*, IPN Bi 120/87, k. 14; *Sprawozdanie sytuacyjne Komendy Powiatowej MO w Kętrzynie za czas od dnia 4.VI.47 r. do 4.VII.47 r. [Komendant Powiatowy MO chor. M. Bieńkowski]*, IPN Bi 120/17, k. 1-2.

⁷³ *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.XII.46...*, k. 7; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.I.1947 ...*, k. 23; *Sprawozdanie dekadowe za okres sprawozdawczy od dnia 18.III.1947 r. do dnia 28.III.1947*, IPN Bi 084/283, k. 62.

⁷⁴ *Sprawozdanie IV sekcji PUBP w Rastemborku do Kier. IV sekcji WUBP w Olsztynie za okres sprawozdawczy od 17.I.46 r. do 26.I.46 r. Referenta Sekcji IV Stefana Kuraja*, IPN Bi 084/378, k. 4; *Sprawozdanie z przebiegu pracy IV sekcji PUBP w Rastemborku do Kier. IV sekcji WUBP w Olsztynie za okres sprawozdawczy od 26.I.46 r. do 5.II.46 r. Referenta Sekcji IV Stefana Kuraja*, IPN Bi 084/378, k. 5; *Sprawozdanie z przebiegu pracy I-iej sekcji PUBP w Rastemborku za okres sprawozdawczy od 15.III.46 r. do 25.III.46 r.*, IPN Bi 084/380, k. 36; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dnia 5.VII.46 r. do dnia 15.VII.46 r.*, IPN Bi 084/378, k. 32; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii Wydz. IV-go PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dn. 25.VIII.1946 r. do dn. 5.IX.1946 r.*, IPN Bi 084/378, k. 44; *Sprawozdanie Wojewódzkiego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej w Olsztynie za czas od 1.XII.45-31.I.46*, APO 1094/9, k. 21; R. Syrwid, *Od partnerstwa do wymuszonej „jedności”. Olsztyńska organizacja Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1945-1946*, Łódź 2004, s. 58.

będzie można przesłać do Sądu Okręgowego. W kwietniu 1947 roku przestał być burmistrzem, ale aresztowano go dopiero w lipcu tego roku⁷⁵.

Pod lupą bezpieczeństwa był także dyrektor szpitala powiatowego Bronisław Praszalowicz, którego winą było to, że utrzymywał dobre stosunki z Niemcami (którzy stanowili część personelu), spotykał się na gruncie towarzyskim z członkami misji szwedzkiej (w 1947 r. rozpracowywało go dwóch informatorów)⁷⁶.

20 czerwca 1947 r. został zatrzymany Marian Keller, kierownik Oddziału Społem. 12 czerwca na stacji w Kętrzynie miał mówić, że za trzy dni ZSRR przejmie kolej i pocztę, a na wszystkich wyższych stanowiskach zasiądą Rosjanie, zaś pensje zostaną obniżone. Wzywał wszystkich do wstąpienia do PPS, bo to jedyna siła zdolna zmienić ustrój, zapewniał że jest państwo, które w tym pomoże oraz zapowiadał, że Polacy ruszą na Rosjan i ich w końcu przepędzą. Sprawa trafiła do Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Olsztynie⁷⁷.

Niektórzy członkowie PPS nie ukrywali swoich poglądów względem komunistów. Jednym z nich był Michał Lingo, kierownik Powiatowego Monopolu Tytoniowego. Potrafił, nawet w miejscach publicznych, atakować rząd polski, Urząd Bezpieczeństwa i Związek Radziecki. Agitował także by głosować „nie” na pierwsze pytanie podczas referendum, pytając jednocześnie, dlaczego nie ma pytania o granicę wschodnią Polski. 22 lipca 1946 r. nie zezwolił swoim pracownikom na udział w pochodzie z okazji rocznicy ogłoszenia Manifestu PKWN. Nawet w obecności szefa PUBP Królikowskiego mówił, że *on takich panów jak minister Radkiewicz i generał Spsychalski to nie uważa, ponieważ to są Żydzi*⁷⁸.

Na wspomnienie zasługuje też sołtys wsi Winda Stanisław Gacioch. Początkowo członek PSL, po rozpadzie partii zapisał się do socjalistów. W październiku 1947 r. przeciw niemu referat V PUBP prowadził śledztwo w sprawie rozsiewania wrogiej propagandy (m.in. miał twierdzić, że jak wróci rząd

⁷⁵ *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.I.1947 ...*, k. 21; *Sprawozdanie dekadowe do Naczelnika Wydziału Śledczego WUPB w Olsztynie za okres od dnia 22.VI. do dnia 15.VII.1947 r.*, IPN Bi 084/376/1, k. 153.

⁷⁶ *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.III.1947...*, k. 74.

⁷⁷ *Sprawozdanie dekadowe do Naczelnika Wydziału Śledczego WUPB w Olsztynie za okres od dnia 22.V do dnia 22.VI.47 r.* [mł. oficer śledczy Józef Siwy i Królikowski], IPN Bi 84/376/1, k. 149; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.V do dnia 28.VI.1947 szefa PUBP w Kętrzynie por. Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 110.

⁷⁸ *Sprawozdanie z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Rastemborku za okres sprawozdawczy od dnia 15.V.46 r. do dnia 25.V.46 r.*, IPN Bi 084/378, k. 21; *Sprawozdanie z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dnia 5.VI.46 r. do dnia 15.VI.46 r.*, IPN Bi 084/378, k. 24; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dn. 15.VI.46 r. do dnia 25.VI.46 r.*, IPN Bi 084/378, k. 26; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dnia 15.VII.46 r. do dnia 25.VII.46 r.*, IPN Bi 084/378, k. 33; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dnia 25.VII.46 r. do dnia 5.VIII.46 r.*, IPN Bi 084/378, k. 36.

londyński to PPR-owców będzie się wieszać, Blok to pacholki Stalina, w rządzie sami Żydzi), sprawa trafiła nawet do Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Olsztynie – aresztowano go 28 sierpnia 1947 roku⁷⁹. Wypuszczony z aresztu nadal nie wykazywał pokory – w lipcu 1948 r, podczas zebrania, w sprawie zbiórki na Fundusz Domu Zjednoczonej Klasy Robotniczej, zabrał głos, mówiąc, że są za wysokie podatki, że PPR i jej członkowie są wyraźnie faworyzowani przy podziale środków z UNRRA, opieki społecznej itp.⁸⁰ Miesiąc później podczas zebrania aktywu powiatowego PPS, gdzie starano się przekonać słuchaczy, że kułacy występują także w regionie, Gacioch twierdził, że bogaczy w powiecie nie ma – są tylko bardziej i mniej zamożni, ale wszyscy doszli do tego co mają swoją pracą. Biedę widać na wsi, ale nie jest to wynik wyzysku, ale nadmiernych podatków. Za to są szabrownicy i spekulanci, ale często niczego się nie boją, ponieważ należą do PPR...⁸¹

W powiecie kętrzyńskim, jak i w całym kraju, tylko część członków PPS było socjalistami z przekonania. Do partii zapisywały się też osoby, które sądziły że w ten sposób uzyskają parasol ochronny. W kwietniu 1946 r. do PPS zapisał się Bolesław Pawlak, kierownik techniczny drożdżowni. Był on pod obserwacją służb bezpieczeństwa już od marca, z powodu awarii kilku urządzeń w zakładzie i podejrzeń, że uczestniczy w szabrze. 22 czerwca nawet został zaaresztowany przez wydział śledczy Milicji Obywatelskiej z polecenia Komisji Specjalnej ds. Nadużyć, a następnie po trzech dniach zwolniony. „Przepłoszony” miał wziąć się uczciwie do pracy. Co ciekawe z dokumentów wynika, że współpraca MO z PUBP w Kętrzynie nie była doskonała – pracownicy bezpieczeństwa prowadzili „dokładny wywiad”, by ustalić, za co został aresztowany i dlaczego został zwolniony⁸².

PPS jako swojego rodzaju azyl wybrali także pracownicy starostwa powiatowego, wrogo nastawieni do nowego ustroju – gdy zorientowali się, że w Polsce ostatecznie zwyciężą nowi władcy, w większości przystąpili do socjalistów⁸³.

Lata 1945–1947 to okres, w którym w Polsce cieszone się jeszcze namiastką wolności. Jednym z jej przejawów była obecność religii i Kościoła

⁷⁹ *Sprawozdanie dekadowe do Naczelnika Wydziału Śledczego WUPB w Olsztynie za okres od dnia 15.VIII.47 r. do dnia 1.IX.47 r.*, IPN Bi 084/376/1, k. 163, 165; *Raport dekadowy za okres sprawozdawczy od dnia 28.VII do dnia 28.VIII.1947 szefa PUBP w Kętrzynie Królikowskiego*, IPN Bi 084/283, k. 119, 125.

⁸⁰ *Sprawozdanie Instruktora Powiatowego Komitetu PPS w Kętrzynie Antoniego Onisko z 11.VII.48 r.*, APO 1102/1, k. 132.

⁸¹ *Protokół z zebrania aktywu powiatowego PPS w Kętrzynie odbytego dn. 13.VIII.48 r.*, APO 1102/1, k. 128.

⁸² *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dn. 15.VI.46...*, k. 25; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii IV sekcji PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dnia 5.VII.46...*, k. 32-33; *Sprawozdanie dekadowe z przebiegu pracy po linii Wydz. IV-go PUBP w Kętrzynie za okres sprawozdawczy od dn. 25.VIII.1946...*, k. 44.

⁸³ *Sprawozdanie dekadowe za okres sprawozdawczy po linii Referatu V-go...*, k. 50.

w życiu społecznym, innym istnienie kilku partii politycznych. PPS w powiecie kętrzyńskim starała się wszelkimi sposobami zyskiwać wpływy i poparcie społeczne, aby utrzymać się wobec agresywnej polityki PPR, wspieranej przez Urząd Bezpieczeństwa i inne organy władzy. Do połowy 1947 r. polityka ta przynosiła jeszcze pewne sukcesy, ale ostatnie półtora roku, w związku z ofensywą PPR i decyzjami podejmowanymi na szczeblu centralnym, była już coraz mniej skuteczna.

Przywołany w niniejszym artykule materiał źródłowy zawiera przede wszystkim dane dotyczące składu osobowego oraz struktury miejskich i powiatowych władz PPS, a także szereg informacji na temat działalności partii, form walki o wpływy w środowisku lokalnym – w tym o jak najliczniejszą reprezentację w radach narodowych czy związkach zawodowych. Z analizy dokumentów wyraźnie wynika, że odbywało się to w ciągłej rywalizacji z PPR (pomimo powtarzających się zapewnień o „dobrej” współpracy) i pod kontrolą PUBP, który inwigilował, a często szykanował działaczy PPS. Zanotowane w dokumentach epizody z politycznego życia powiatu nieuchronnie wskazują na zbliżającą się konfrontację, z której zwycięsko wyjść mogła tylko PPR.

Data	Członkowie PK PPS
06.45	Leokadia Anc, Jan Downar, Roman Michałowski, Borys Szwarc, Józef Wardecki ^A
	R. Michałowski (przew.), B. Szwarc (sekretarz), J. Wardecki (skarb.) ^B
26.08.45	R. Michałowski (przew.), B. Szwarc (sekretarz), J. Wardecki (skarb.), J. Downar, Aleksander Zasłona
19.09.45	Marian Dmochowski (przew.), Jan Eftymowicz (vice), B. Szwarc (sekr.), Marian Zawadzki (skarb.), R. Michałowski, Józef Borkowski, Zacheusz Nowowiejski
6.10.46	Stefan Nawrocki (przew.), Ludwik Abramowicz (vice), B. Szwarc (sekr.), Henryk Jachimowicz (skarb.), Wincenty Autowicz, Marian Bednarczyk, Stefan Wasiewicz
	S. Nawrocki (przew.), L. Abramowicz (vice), B. Szwarc (sekr.), H. Jachimowicz (skarb.), S. Wasiewicz, W. Autowicz, Jan Szymura, Czesław Kozięłto
15.05.47	B. Szwarc (przew.), L. Abramowicz (vice), Halina Dębicka (sekr.), Janina Głos (skarb.), S. Nawrocki, S. Wasiewicz, M. Bednarczyk
25.06.47	B. Szwarc (przew.), L. Abramowicz (vice), Halina Dębicka (sekr.), Janina Głos (skarb.), S. Nawrocki, S. Wasiewicz, M. Bednarczyk, Aleksander Migdał,

A – Komitet Organizacyjny PPS

B – Tymczasowy Komitet PPS

Data	Członkowie MK PPS
17.02.46	Kossowski (przew.), Wincenty Autowicz (vice), Urbanowski (sekr.), Wrzosek (zca), Stefan Wasiewicz (ref. zw. zaw.), Mieczysława Zawadzka (ref. świetlicowy), Zacheusz Nowowiejski
24.03.46	Kossowski (przew.), Wincenty Autowicz (vice), Jerzy Kowalski (sekr.), Michał Lingo (zca), Stefan Wasiewicz (ref. zw. zaw.), Mieczysława Zawadzka (ref. świetl.), Zacheusz Nowowiejski
13.07.46	Zdzisław Nykiel (przew.), Maria Praszalowicz (vice), S. Wasiewicz (sekr.), Janina Głos (skarb.), W. Autowicz, Marian Bednarczyk, Józef Kromer
02.03.47	W. Autowicz (przew.), Czesław Warta (vice), S. Wasiewicz (sekr.), J. Głos (skarb.), Jerzy Zawada, M. Bednarczyk, Zenon Pecysz, Szczepan Traczyk, Józef Zwoliński

SUMMARY

This article presents the activity of the Polish Socialist Party in the territory of the city and county of Kętrzyn from June 1945 to June 1947. This outline was prepared based on the source documents amassed in the State Archives in Olsztyn. These documents originate mainly from the County and City Committee of the Polish Socialist Party in Kętrzyn. The author also used the materials of the County Security Office and the County Committee of PPR.

The article contains information on the party's structure and activity in the territory of the said county, including the participation in elections to the National Councils, parliamentary elections and other political and social events.